

лексических упражнений с учетом методической последовательности этапов формирования лексической компетенции

Ключевые слова: лексическая компетенция, лексические единицы, принцип комунікативности, введение нового материала

O. STARYNETS

FORMATION OF LEXICAL COMPETENCE OF STUDENTS MAJORING IN «TOURISM»

The article analyses the substantiation of approaches to formation of foreign language lexical competence and working out the system of lexical exercises with taking into consideration the methodical sequence of the stages of lexical competence

Key words: lexical competence, lexical units, communicative approach, input

УДК 811.111'276(73)

Алевтина ШЕЛЯКІНА

КУЛЬТУРНО-АНТРОПОЛОГІЧНИЙ ПОРТРЕТ СУЧАСНОГО АМЕРИКАНЦЯ: МОВНІ ЗАСОБИ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ

Стаття присвячена дослідженню американської мовної картини світу, розглянуто паремії, фразеологію американського й британського походження, крилаті вирази, що віддзеркалюють специфіку американської мовної картини світу та відіграють важливу роль у створенні культурно-антропологічного портрета американця.

Ключові слова: американська культура, концепт, мовні засоби репрезентації, культурно-антропологічний портрет, культурна самотність, менталітет.

Останнім часом в багатьох мовознавчих працях антропоцентричної спрямованості наголошується на пізнанні мови у зв'язку з існуванням людини, що передбачає ознайомлення з іншомовною культурою, традиціями країни, її історією та сучасністю, національними особливостями світосприйняття й менталітету, які відбиваються в мовній картині світу окремої

етнічної спільноти. Тому проблеми етнолінгвістики і лінгвокультурології все більше стають предметом активного дослідження.

Актуальність порушеного питання підтверджує і той факт, що чисельні праці, які віддзеркалюють національні особливості картин світу різних мов, свідчать про загальну спрямованість мовознавчих студій на вивчення лінгвокультурологічних концептів, вербальне вираження яких забезпечує накопичення, зберігання та передачу наступним поколінням знань, отриманих у процесі пізнавальної діяльності людини; а також на побудову культурно-антропологічних портретів носіїв певної мови. Серед них особливо помітні останні публікації К. В. Багратіон-Мухранської [1], Л. В. Базарової [2], А. В. Босої [3], О. Б. Головки [5], М. А. Курушиної [9], К. Г. Мурашевич [10], Н. Ю. Перфільєвої [12], О. А. Ткаченко [14] та ін.

Крім того, у наукових колах все більша увага приділяється особливостям спілкування носіїв англійської мови, які є представниками американської культури. Дослідженню американського національного характеру, культурної самобутності американської нації, менталітету, своєрідності суспільства, які відображаються в особливостях вербальної репрезентації культурних, історичних та суспільно-політичних концептів, присвячені наукові доробки С. В. Волкової [4], В. О. Дорди [6], В. А. Драбовської [7], К. С. Карпової [8], Л. П. Науменко [11] та ін.

Запропонована стаття є спробою узагальнити наші попередні лінгвістичні й культурологічні розвідки з **метою** створення культурно-антропологічного портрета сучасного американця, а також дослідити мовні засоби його репрезентації. **Об'єктом** дослідження є американський лінгвокультурний простір. **Предмет** дослідження – паремії, фразеологія американського й британського походження, крилаті вирази, реалії, які вживаються сучасною американською спільнотою. **Матеріалом** для дослідження слугували лексикографічні довідники та інтернет-джерела.

Для створення культурно-антропологічного портрета носія певної мови сучасні філологічні студії пропонують вивчати метамову традиційної культури й етнокультурного світобачення, мовних і культурних стереотипів у їх кореляції із національними концептами [5; 13], що віддзеркалюється в мовній семантиці й

комунікативній діяльності носіїв мови, закріплюється в моделях вербальної маніфестації – в прислів'ях, приказках, крилатих виразах тощо, які є відображенням національного характеру.

Досліджуючи американський лінгвокультурний простір, слід пам'ятати про те, що Сполучені Штати були і залишаються країною іммігрантів. Втім, незважаючи на культурне різноманіття (*multiculturalism*), американців завжди об'єднувала упевненість в тому, що кожна людина, будь-якої національності або етнічної приналежності, якій притаманні такі риси як наполегливість (*persistence*), працьовитість (*industry*), впевненість у собі (*self-confidence*), цілеспрямованість (*purposefulness*), може досягти успіху в житті й стати заможною й вільною.

Освоєння нового континенту, масова міграція американців з прибережних східних районів на захід Америки, швидкий розвиток промисловості й науковий прогрес сприяли розвитку рис ділової, працьовитої людини, що прагне діяти, розраховувати виключно на свої особисті сили й можливості. Ця риса американського характеру знайшла відображення в прислів'ях: “*Self-help is the best help*”; “*Wishes don't wash dishes*”; “*Actions speak louder than words*”; “*Success is a ladder that cannot be climbed with your hands in your pocket*”; “*You cannot be a howling success by simply howling*”; “*The dictionary is the only place where success comes before work*” [20; 25], які наголошують на необхідності праці, кмітливості людини, впевненості у своїх силах.

Успіх та гроші вважаються головними елементами “американської мрії” і посідають одне з найвищих місць в ієрархії цінностей американців. “*Money makes the world go round*” говорять вони. Тому особливой поваги заслуговують заможні люди, які заробили свій капітал самостійно. Про це свідчить всім відомий фразеологізм *self-made-man*, а також *aunt Tom (from Black English – a successful professional or business woman)*; *up-and-coming (bound toward success, progressive, ambitious)* [17; 18; 21] та ін.

Аналіз лексикографічних джерел дозволив виділити ідіоматичні вислови та метафоричні переноси, що вживаються на позначення успіху: *from rags to riches (to go from being very poor to being very wealthy)*; *make a go of smth (to turn into a success)*; *live in the fast lane (to live a full and very active life pursuing wealth and*

success); *to go from bootstraps to billionaire*; *with flying colours* (*with great or total success*) [17; 18; 21] та ін.

Багатих людей, які є втіленням американської мрії про матеріальну забезпеченість, називають *money bags* (мішки з грошима); *well-to-do* (заможні); *in clover* (дуже заможні, як сир в маслі); *on easy street* або *high on the hog* (ті, що живуть безтурботним, заможним життям); *well-heeled* (забезпечені); *in the chips* (з грошима) та ін.

Втім, хоча успіх і матеріальна забезпеченість є одними з головних цінностей в американському суспільстві, загально відомим є той факт, що багатьом громадянам США притаманні і такі якості, як побожність та патріотизм, що тісно пов'язані між собою. Американський патріотизм базується на певних ідеалах більше, ніж на географічному розташуванні. Для більшості суть країни – це концепція свободи, демократії та рівності. Це підтверджує і президент Барак Обама у промові “Америка, яку ми любимо” (*The America We Love*) (2008 р.): “*For me, patriotism is always more than just loyalty to a place on a map or a certain kind of people. Instead, it is also loyalty to America’s ideals – ideals for which anyone can sacrifice, or defend, or give their last full measure of devotion.*” [25, с. 55]. 11 вересня американці святкують День патріота (*Patriot Day*) в пам’ять про жертви терористичного акту 2001 року. Крім того, існують так звані *uniquely American holidays*, які по суті своїй є вираженням патріотизму нації: День Незалежності (*Independence Day*); День подяки (*Thanksgiving Day*); День Мартіна Лютера Кінга (*Martin Luther King Day*); День Президентів (*Presidents’ Day*); День Пам’яті (*Memorial Day*); День праці (*Labor Day*); День ветеранів (*Veterans Day*).

Говорячи про побожність американців як культурний феномен, слід пам’ятати, що першими колоністами вважаються пілігрими – поселенці Плімутської колонії. Історія цих шукачів релігійної свободи стала центральною темою історії США, а деякі з традицій – невід’ємною частиною американської культури, наприклад, День Подяки (*Thanksgiving Day*), який протягом століть був і залишається об’єднуючою загальнонаціональною подією у Сполучених штатах. З перших часів Конгресу його офіційні засідання незмінно починалися спільною молитвою-подякою, що сприяло національній єдності. Важливо і те, що День подяки

Всевишньому відзначали і відзначають всі американці, незалежно від релігії, церкви, конфесії.

В попередніх публікаціях [15; 16] ми вже зазначали про відому схильність громадян США виявляти свій патріотизм і віру в Бога великою кількістю зовнішньої атрибутики. Так, девіз “В Бога ми віруємо” (“*In God we trust*”) друкується на грошових знаках США, більшість американських громадян сприймає свою країну як Божу (“*God’s own country*”), а президентські промови традиційно закінчуються словами “Нехай Бог поблагословить Америку” (“*God bless America*”).

Віра в бога, його всемогутність та відданість християнській моралі втілена в крилатих виразах відомих державних діячів минулого: “*The Bible is the cornerstone of liberty*” (Thomas Jefferson); “*Religion is the basis and foundation of government*” (James Madison); “*God heals, and the doctor takes the fee*” (Benjamin Franklin); “*It is impossible to rightly govern the world without God and the Bible*” (George Washington) [26] та ін. З цих висловів випливає, що міцні релігійні підвалини розглядають як важливе підґрунтя для демократичної системи влади в американському суспільстві.

Розуміння Бога як вищої сутності, віддаленої від людини, яка спрямовує її у духовному пошуку, підтримує і надає сили, відображається в прислів’ях: “*The mind of man plans his way, but the Lord directs his steps*”; “*Trust in the Lord with all your heart, and do not lean on your own understanding*”; “*In all your ways acknowledge Him, and He will make your paths straight*”; “*Man proposes, God disposes*”, “*Whom the Lord a hand lends, no one in the way stands*” “[God makes three requests of his children: Do the best you can, where you are, with what you have, now](#)” [19; 25] та ін.

Цікавим, на наш погляд, є бачення Бога рушійною силою, “вічним двигуном”, який спонукає все навколо до життя: “*Why indeed must God be a noun? Why not a verb – the most active and dynamic of all*” (Mary Daly); “*Here is God’s purpose – for God, to me, it seems, is a verb not a noun, proper or improper*” (Richard Buckminster Fuller) [20].

З концептом Бог в американській лінгвокультурі асоціюється цілий спектр людських емоцій, які знайшли відображення в ідіоматичних висловах та метафоричних переносах: страх – *God forbid* або *heaven forbid* (Боронь Боже!); *put the fear of God in(to)*

someone (налякати до смерті) ; здивування, розпач – *for God's sake* (заради всього святого); сподівання – *God willing* (на все воля Бога); полегшення, заспокоєння – *thank God* (слава Богу!); незадоволення, обурення, страх – *My God!* (оце так-так!); впевненість – *sure as God made little green apples* (безсумнівно); гордовитість або зухвальство – *play God* (удавати з себе Бога) або *God's gift to smb* (ощасливити когось); вдячність Господу за те, що відвів погані події – *There but for the grace of God*; блаженство, щастя – *to be in or get to heaven* або *to be in seventh heaven* (бути на небесах, бути на сьомому небі) [22; 23] тощо.

Слово *God* в американській лінгвокультурі має низку синонімів, значення яких також демонструє бачення Бога як вищої істоти, як джерела всього живого на Землі: *Creator* (Творець), *Lord* (Господь), *God Almighty* (Боже всемогутній), *Supreme Being* (Всевишній).

Втім, вважаючи себе найпобожнішою нацією у світі, американці були і залишаються дуже прагматичними. Як вже зазначалося вище, вони поцінують працю, яка є для них засобом отримання матеріальних благ, шляхом до добробуту й успіху. Тому поруч із висловом *God Almighty* у XIX столітті з'являється вислів *the almighty dollar* (всемогутній долар). Прислів'я "*God helps those who help themselves*"; "*God gives food but does not cook it*"; "*Put your trust in God, and keep your powder dry*" [19; 25], які мають значення, близьке до "На Бога сподівайся, а сам не дрімай", наголошують на необхідності праці, кмітливості людини, на її вмінні заробити.

Отже, серед основних характеристик американців як нації, перш за все, на наш погляд, слід виділити прагматизм (*pragmatism*), практичність (*practicality*), жагу до матеріального благополуччя (*acquisitiveness*), працьовитість (*industry*), впевненість у собі (*self-reliance*), патріотизм (*patriotism*) та побожність (*piety*), оскільки саме християнська мораль у широкому розумінні цього слова, економічна (*economic freedom*) та особистісна свобода (*individual freedom*), дієвість (*efficiency*) стали тими підвалинами, на яких було побудовано ефективну державу.

Проаналізовані лексеми та фраземи віддзеркалюють специфіку американської картини світу. Вони відіграють важливу роль у створенні культурно-антропологічного портрета американця,

сприяють кращому розумінню особливостей світогляду американців, їхнього менталітету, внаслідок чого розвивається комунікативна компетенція в актах міжкультурної комунікації через адекватне сприйняття і розуміння мови.

Дослідження ключових національних лінгвокультурних концептів є перспективним і може бути продовжене в напрямку ґрунтовного вивчення й аналізу можливостей адаптації американізмів в українській мові з урахуванням етноспецифіки американської та української мовних картин світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Багратіон-Мухранська К. В. До використання морально-етичних категорій “добро” та “зло” в українських народних приказках та шотландських баладах / К. В. Багратіон-Мухранська // *Studia Linguistica*. – 2012. – Вип. 6, ч. 2. – С. 9–11.
2. Базарова Л. В. Отличительные особенности концепта «Бог» в различных религиозных направлениях и их выражение в английских, русских, татарских и турецких фразеологических единицах [Электронный ресурс] / Л. В. Базарова // *Филологические науки. Вопросы теории и практики*. – 2010. – № 2. – С. 19–22. – Режим доступа к ст. : www.Gramota.net/articles/issn_1997-2911_2010_2_04.pdf.
3. Боса А. В. Культуроніми в художньому тексті: принципи класифікації (на матеріалі англомовного художнього роману Надіма Аслама “мапи загубоених азкоханих”) / А. В. Боса // *Studia Linguistica*. – 2012. – Вип. 6, ч. 2. – С. 23–31.
4. Волкова С. В. Американський фольклор: культура, мова, концептосфера [Електронний ресурс] / С. В. Волкова . – 2009. – Режим доступу до ст. : http://www.confcontact.com/2009fil/6_volkova.php
5. Головка О. Б. Вербалізація мовного портрету сучасного іспанця / О. Б. Головка // *Проблеми семантики слова, речення та тексту*. – 2009. – Вип. 22. – С. 87–95.
6. Дорда В. О. Мовна картина світу американських студентів [Електронний ресурс] / В. О. Дорда // *Наук. вісник Волинськ. держ. ун-ту імені Лесі Українки*. – 2010. – № 7. – С. 178–182. – Режим доступу до ст. : www.nbu.gov.ua/Portal/...7/.../Dorda.pdf

7. Драбовська В. А. Ключові лінгвокультурні концепти США як предмет словникового опису / В. А. Драбовська // Філологічні тарктати. – Т. 2. – № 3. – 2010. – С. 29 – 33.
8. Карпова К. С. Лексичні особливості американської моделі успіху як ключового сегменту концепту АМЕРИКАНСЬКА МРІЯ / К. С. Карпова // Сучасні дослідження з іноземної філології: Зб. наук. праць. – Ужгород: ПП Підголицин П. Ю., 2006. – Вип. 4. – С. 392 – 399. 15.
9. Курушина М. А. Мовно-культурна специфіка омонімів українських чарівних казок / М. А. Курушина // *Studia Linguistica*. – 2012. – Вип. 6, ч. 2. – С. 61–68.
10. Мурашевич К. Г. Символічність образів природи у китайській класичній пейзажній ліриці / К. Г. Мурашевич // *Studia Linguistica*. – 2012. – Вип. 6, ч. 2. – С. 68–73.
11. Науменко Л. П. Відображення американських бізнесових реалій у мовній картині світу / Л. П. Науменко // Мовні і концептуальні картини світу. – 2006. – Вип. 20. – С. 85 – 90. 18.
12. Перфильева Н. Ю. Специфика вербализации концепта «погода» средствами русского и английского языка : дис. на соискание звания канд. філол. наук / Н. Ю. Перфильева . – Курск, 2008. – 139 с.
13. Тищенко О. В. Аксіологічно марковані номінації та стереотипи ритуальної поведінки в різномовному віддзеркаленні (на матеріалі української, польської та російської мов) / О. В. Тищенко // Проблеми зіставної семантики : зб. наук. праць / відп. ред. М. П. Кочерган. – Київ : Вид. центр Київськ. нац. лінгв. ун-ту. – 2005. – Вип. 7. – С. 42–48.
14. Ткаченко О. А. “Вічний сон” як семантична група оніричної лексики в різних лінгвокультурах (на матеріалі української, англійської та латинської мов) / О. А. Ткаченко // *Studia Linguistica*. – 2012. – Вип. 6, ч. 2. – С. 73–77.
15. Шелякіна А. В. Мовні засоби репрезентації побожності в американській картині світу / А. В. Шелякіна // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики: сб. наук. пр. – К.: ВПЦ Київський університет, 2012. – Вип. 22. – С. 337 – 344.
16. Шелякіна А. В. Роль курсу «Лінгвокраїнознавство англomовних країн (США)» у формуванні громадянської свідомості як

- ціннісної якості особистості / А. В. Шелякіна // Наукові записки НПУ ім. Драгоманова. Серія 4. Педагогічні науки. – 2012. – № 99. – С. 241–249.
17. *American English Business Idioms* [Electronic Resource]. – Access Path : <http://www.eslmania.com/.../idioms/...>
 18. *American idioms Dictionary* [Electronic Resource]. – Access Path : http://www.sky-net-eye.com/eng/site_information
 19. *American Proverbs* [Electronic Resource]. – Access Path : <http://www.quotecorner.com/>
 20. *Famous Quotes on Quotations Book* [Electronic Resource]. – Access Path : quotationsbook.com/quote/17249/
 21. *Idioms and Axioms Currently Used in America (Meaning and Origins)* [Electronic Resource]. – Access Path : <http://www.pride-unlimited.com/...>
 22. *Mc Graw-Hill Dictionary of American Idioms and Phrasal Verbs* [Electronic Resource]. – The McGraw-Hill Companies, Inc., 2002. – Access Path : idioms.thefreedictionary.com/
 23. *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English* / ed. by Sally Wehmeier. – Oxford University Press, 2000. – 1540 p.
 24. *President Barack Obama in His Own Words* / ed. by G. Clack. — [S. l.]: US Department of State/ Bureau of International Information Programs, 2009. — 96 p.
 25. *Special Dictionary of World Proverbs* [Electronic Resource]. – Access Path : <http://www.special-dictionary.com/p...>
 26. *US History Quotes About the God and the Bible* [Electronic Resource]. – Access Path : <http://www.usachristianministries.com/us-history-quotes-about-god-and-the-bible/>

А. ШЕЛЯКИНА

**КУЛЬТУРНО-АНТРОПОЛОГИЧЕСКИЙ ПОРТРЕТ
СОВРЕМЕННОГО АМЕРИКАНЦА: ЯЗЫКОВЫЕ СРЕДСТВА
РЕПРЕЗЕНТАЦИИ**

Статья посвящена американской языковой картине мира, рассматриваются паремии, фразеология британского и американского происхождения, крылатые выражения, которые отражают специфику

американской языковой картины мира и играют важную роль в создании культурно-антропологического портрета американца.

Ключевые слова: американская культура, концепт, языковые средства репрезентации, культурно-антропологический портрет, культурная самобытность, менталитет.

A. SHELIAKINA

CULTURAL AND ANTHROPOLOGICAL PORTRAIT OF THE MODERN AMERICAN: LINGUISTIC MEANS OF REPRESENTATION

The article is devoted to the study of the American language picture of the world. Phraseology of British and American origin, proverbs and quotations that play an important role in the formation of cultural and anthropological portrait of the modern American are presented in the article.

Key words: American culture, concept, linguistic means of representation, cultural and anthropological portrait, cultural uniqueness, mentality.

УДК 81'255.4'373.7 В.Барка

Ольга ШУМ

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЇ ВАСИЛЯ БАРКИ: ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ

У статті розглянуто особливості передачі авторського стилю при перекладі на матеріалі роману В. Барки «Жовтий князь», зокрема способи відтворення фразеологічних одиниць німецькою мовою.

Ключові слова: фразеологізм, трансформація, авторський стиль, калькування, буквалізм, еквівалент.

Вивчення особливостей формування, організації та функціонування фразеологічних одиниць уможливило розуміння їх природи та сутності, поглиблює осмислення закономірностей організації, їх специфічних властивостей, що зумовлюють спроможність мови бути засобом пізнання та комунікації.

Розробкою питань теорії фразеології та ідіоматики займалися як вітчизняні так і зарубіжні мовознавці, зокрема М. Алефіренко [3], Л. Булаховський, В. Виноградов, В. Гак [8], М. Копиленко, З. Попова, Ю. Фірсова та ін. Серед західних мовознавців слід відзначити Ф. де Соссюра, Л. Сміта, Е. Партріджа та ін.